

**ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΤΕΚΝΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ
ΚΑΙ ΤΕΚΝΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ
ΔΕΥΤΕΡΑ 10 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2014
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ**

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Α. «Σε όλους», είπε ο Δίας «και να έχουν όλοι μερίδιο· γιατί δεν είναι δυνατόν να υπάρξουν πόλεις, αν μετέχουν λίγοι σ' αυτά, όπως ακριβώς (μετέχουν) σε άλλες τέχνες· και μάλιστα θέσπισε νόμο από μέρους μου να σκοτώνουν σαν αρρώστια της πόλης αυτόν που δεν μπορεί να μετέχει στον σεβασμό και στη δικαιοσύνη». Έτσι, λοιπόν, Σωκράτη, και γι' αυτούς τους λόγους και οι άλλοι και οι Αθηναίοι, όταν γίνεται λόγος για ικανότητα στην οικοδομική ή σε κάποιον άλλον τεχνικό τομέα, νομίζουν ότι λίγοι έχουν το δικαίωμα να δίνουν συμβουλές, και, εάν κάποιος, που είναι έξω από τους λίγους, επιχειρεί να δίνει συμβουλές, δεν του το επιτρέπουν, όπως εσύ υποστηρίζεις – εύλογα, όπως λέω εγώ. Όταν όμως έρχονται να συμβουλέψουν για ζήτημα πολιτικής αρετής, η οποία πρέπει να διέπεται ολόκληρη από δικαιοσύνη και σωφροσύνη, δικαιολογημένα δέχονται γενικά κάθε άντρα, με το σκεπτικό ότι ταιριάζει στον καθένα να μετέχει βέβαια σ' αυτή την αρετή, διαφορετικά, δεν είναι δυνατόν, να υπάρχουν πόλεις.

Β1. Ο Δίας, για να διασφαλίσει την προοπτική επιβίωσης των ανθρώπων που διέτρεχαν άμεσο κίνδυνο αφανισμού, αποφασίζει να τους προσφέρει την *αίδω* και την *δίκη*. Έτσι, θα είναι δυνατή η συγκρότηση κοινωνιών και η περαιτέρω ανάπτυξη του πολιτισμού. Η ενέργεια αυτή του Δία δείχνει το ενδιαφέρον και τη φροντίδα του για τους ανθρώπους.

Αίδω: είναι ο σεβασμός, το αίσθημα ντροπής του κοινωνικού ανθρώπου για κάθε πράξη που προσκρούει στον καθιερωμένο ηθικό κώδικα του κοινωνικού περιβάλλοντος. Η δράση της είναι ανασταλτική και αποτρεπτική και συμπίπτει με τη λειτουργία της ηθικής συνείδησης. Το συναίσθημα αυτό λειτουργεί και ως κίνητρο για την εκτέλεση του χρέους και του καθήκοντος που επιβάλλει η κοινωνία στα μέλη της, αφού με τον τρόπο αυτό αποφεύγεται η αγανάκτηση και η αποδοκιμασία των άλλων.

Δίκη: είναι το συναίσθημα της δικαιοσύνης, η ενύπαρκτη στον άνθρωπο αντίληψη για το δίκαιο και το άδικο, ο σεβασμός των γραπτών και άγραφων νόμων και των δικαιωμάτων των άλλων, καθώς και οι ενέργειες για την αποκατάσταση αυτών των δικαιωμάτων, όταν καταστρατηγούνται βάνανυσα από κάποιον. Η δίκη εκδηλώνεται με τη δημιουργία και την τήρηση κανόνων δικαίου, την κατοχύρωση του δικαίου, του ορθού και του νόμιμου. Έτσι

περιστέλλεται ο ατομικισμός και ο εγωισμός και εξασφαλίζεται η αρμονική κοινωνική συμβίωση.

Κάθε πολιτισμικά προηγμένη κοινωνία θεμελιώνεται στις αξίες της αιδούς και της δίκης. Οι αξίες αυτές είναι καθολικές και συνιστούν παράγωγα της εξέλιξης τόσο της ηθικής συνείδησης, όσο και του πολιτισμού που την εκφράζει και την κατευθύνει.

Χάρη στην αιδώ και στη δίκη εξασφαλίζεται η αρμονική συμβίωση μέσα στην πόλη, η συνοχή του συνόλου, η ισορροπία και η ευταξία. Με αυτές αναπτύσσονται μεταξύ των ανθρώπων σχέσεις φιλίας, συνεργασίας, αλληλεγγύης και αλληλοσεβασμού. Ειδικότερα η αιδώς οδηγεί σε ό,τι ονομάζεται «πόλεων κόσμοι», δηλαδή εμπνέει στους πολίτες κόσμια συμπεριφορά και συντελεί στην κατάκτηση της αυτονομίας τους, αναγκαία για την αρμονία της κοινωνίας. Η δίκη παραπέμπει στο «πόλεων δεσμοί», δηλαδή σε υπαγορεύσεις με τις οποίες οι πολίτες υποβάλλονται σε δεσμεύσεις της συμπεριφοράς τους, ώστε να επιβάλλεται η συνοχή της πολιτικής κοινωνίας. Η συμπληρωματική λειτουργία των δύο «δώρων» συνεπάγεται φιλίαν, που σημαίνει ηθική ενότητα της πολιτείας, σύμπνοια και ομόνοια των πολιτών, ώστε να συμβιώνουν αρμονικά.

Χρειάζεται βέβαια να διευκρινισθεί ότι οι δύο αξίες δόθηκαν ως πρότυπα που έπρεπε να κατακτηθούν από τους ανθρώπους με τη λογική και τον προσωπικό αγώνα. Άλλωστε ο Δίας, αν και κατείχε την πολιτική τέχνη, δεν τη δώρισε στον άνθρωπο. Αντίθετα δώρισε την αιδώ και τη δίκη για να εξοικονομήσει την πολιτική τέχνη μόνος του ο άνθρωπος με τον προσωπικό αγώνα του. Όταν οι άνθρωποι γνωρίσουν σε βάθος τις έννοιες αυτές, που προβάλλονται ως αιτήματα της ηθικής, και είναι σε θέση να τις πραγματώσουν στις σχέσεις τους, τότε η οργάνωση της πολιτικής κοινωνίας θα στηρίζεται σε αυτές. Η πολιτεία που θεμελιώνεται σε αυτές είναι δημοκρατική, γιατί ο αμοιβαίος σεβασμός και το αίσθημα δικαιοσύνης των πολιτών εμπεδώνει την εμπιστοσύνη μεταξύ τους και με την πολιτεία και εξασφαλίζει ισορροπία στις σχέσεις τους.

B2. « Οὕτω δὴ, ὦ Σώκρατες, καὶ διὰ ταῦτα οἱ τε ἄλλοι καὶ Ἀθηναῖοι, ὅταν μὲν περὶ ἀρετῆς τεκτονικῆς ἢ λόγος ἢ ἄλλης τινὸς δημιουργικῆς, ὀλίγοις οἴονται μετεῖναι συμβουλῆς, καὶ ἐάν τις ἐκτὸς ὧν τῶν ὀλίγων συμβουλευῆ, οὐκ ἀνέχονται, ὡς σὺ φῆς –εἰκότως ὡς ἐγὼ φημί– ὅταν δὲ εἰς συμβουλήν πολιτικῆς ἀρετῆς ἴωσιν, ἦν δεῖ διὰ δικαιοσύνης πᾶσαν ἰέναι καὶ σωφροσύνης, εἰκότως ἅπαντος ἀνδρὸς ἀνέχονται, ὡς παντὶ προσῆκον ταύτης γε μετέχειν τῆς ἀρετῆς ἢ μὴ εἶναι πόλεις. Αὕτη, ὦ Σώκρατες, τούτου αἰτία».

Ο Πρωταγόρας επαναλαμβάνει τη θέση που υποστήριξε ο Σωκράτης στην 1η ενότητα του βιβλίου μας και φαίνεται να τη δέχεται, αλλά να την ερμηνεύει με διαφορετικό τρόπο. Τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τον μύθο

είναι τα εξής:

α) Το ότι όλοι οι Αθηναίοι έχουν την πολιτική αρετή, δεν σημαίνει ότι αυτή δεν διδάσκεται, όπως υποστήριξε ο Σωκράτης, αλλά ότι είναι αναγκαία η ύπαρξη της για την οργάνωση κοινωνιών,

β) Ο Πρωταγόρας δέχεται και αιτιολογεί την καθολικότητα και την αναγκαιότητα της πολιτικής αρετής, και σε αυτή τη βάση στηρίζει το διδακτό της

αρετής.

γ) Τα επιχειρήματα του Πρωταγόρα για το διδακτό της πολιτικής αρετής που συνάγονται από τον μύθο και τα κεφαλαιοποιεί στο επιμύθιο είναι τα εξής:

- 1) Οι τεχνικές γνώσεις δεν δόθηκαν σε όλους τους ανθρώπους και γι' αυτό ένας που κατέχει μία τέχνη, πχ. την αρχιτεκτονική ή την ιατρική, μπορεί να καλύψει πολλούς ιδιώτες. Έτσι αιτιολογείται γιατί οι Αθηναίοι επιτρέπουν μόνο σε ειδικούς να εκφέρουν γνώμη για ζητήματα τεχνικής ειδικευσης.
- 2) Άποψη του Πρωταγόρα είναι ότι η πολιτική αρετή δόθηκε στον άνθρωπο σ' ένα μεταγενέστερο στάδιο και όχι από την αρχή της δημιουργίας του. Αυτές τις δύο αξίες τις διαθέτει ο άνθρωπος ως ηθικές καταβολές και προδιάθεση. Για να γίνουν όμως κτήμα του και να φτάσει στην πλήρη κατάκτηση της πολιτικής αρετής πρέπει να καταβάλει προσπάθεια και αγώνα. Ο άνθρωπος δεν γεννιέται, αλλά γίνεται κάτοχος της πολιτικής αρετής μέσα από μαθητεία σε αυτήν, δηλαδή με διδασχή και προσπάθεια. Σ' αυτό θα συντελέσουν οι φορείς αγωγής αλλά και οι νόμοι με τις ποινές και τις κυρώσεις τους («Ἐπὶ πάντας,»... «καὶ πάντες μετεχόντων»... κτείνειν ὡς νόσον πόλεως»). Την άποψη αυτή θα επιχειρήσει να αποδείξει στις επόμενες ενότητες, για να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η πολιτική αρετή διδάσκεται.

B3. Ο Πρωταγόρας τελειώνει τον μύθο με τον Δία να επιβάλλει αυστηρά την ανάγκη της καθολικότητας της πολιτικής αρετής και μάλιστα με την ποινή του θανάτου δηλώνοντας έτσι την πολύ μεγάλη σημασία που δίνει στις αξίες της αιδούς και της δίκης για τη συγκρότηση και τη διατήρηση της πολιτείας.

Η σημασία και η αυστηρότητα του νόμου του Δία τονίζεται από την επιβολή θανατικής ποινής («κτείνειν ὡς νόσον πόλεως») σε όποιον δεν συμμορφώνεται στις εντολές του. Η παρομοίωση όποιου δεν συμμετέχει στην πολιτική αρετή με αρρώστια της πόλης υποδηλώνει ότι αποτελεί κίνδυνο γι' αυτή και πρέπει να θανατωθεί για να διαφυλαχθεί η τάξη και η ισορροπία του συνόλου. Ο Δίας ζητάει το απόλυτο και το απαιτεί με αμείλικτη σκληρότητα. Επιπλέον η επιβολή της ποινής του θανάτου από τον Δία, και συνεπώς η αδυναμία του να εξασφαλίσει την καθολικότητά τους, δείχνει ότι οι αξίες της αιδούς και της δίκης δεν είναι έμφυτες, γιατί δεν αποτελούσαν γνώρισμα της αρχικής ανθρώπινης φύσης και ότι ο σκληρός νόμος που τις επιβάλλει είναι «έργο του χρόνου, της πικρής πείρας και της ανάγκης». Με αυτόν τον τρόπο οι πολίτες διαμορφώνουν κοινωνικοπολιτική συνείδηση και αναδεικνύονται υπεύθυνοι για τη χρηστή διοίκηση, αφού αυτή εξαρτάται από το δικαίωμά τους να έχουν βαρύνουσα άποψη για τη διαχείριση των δημόσιων υποθέσεων.

Παρατηρούμε ότι ο Πρωταγόρας κάνει ένα γλωσσικό παιχνίδι με τη λέξη «εὐθεία». Στην 1^η βαθμίδα εκπαίδευσης αναφέρει ότι, όταν ένα παιδί παρεκκλίνει από τη θεμιτή συμπεριφορά, το επαναφέρουν στην ευθεία, όπως ισιώνουν ένα δέντρο που λυγίζει και γέρνει. Η παρομοίωση του παιδιού με δέντρο προετοιμάζει για την ετυμολογική ερμηνεία της λέξης «εὐθύναι», που θα δοθεί στην τελική βαθμίδα εκπαίδευσης. «Εὐθύναι» ονομαζόταν η λογοδοσία που ήταν υποχρεωμένος να κάνει μπροστά σε ειδικούς ελεγκτές ένας άρχοντας για τις πράξεις του, όταν τελείωνε ο χρόνος της θητείας του. (Αντίθετα, όταν ήταν υποχρεωμένος να λογοδοτήσει στην αρχή της θητείας του υποβαλλόταν στη «δοκιμασία», πβλ. την περίπτωση του Μαντίθεου στον λόγο του Λυσία Ὑπὲρ

Μαντιθέου.) Έτσι ονομάζονταν και οι κυρώσεις που του επιβάλλονταν, αν διαπιστωνόταν κατάχρηση της εξουσίας του ή παραλείψεις.

B4. Στην περίπτωση του Σωκράτη η θρησκεία αποτέλεσε το πρόσχημα, πίσω από το οποίο κρύβονταν οι πολιτικοί λόγοι της δίωξης. Η κατηγορία για διαφθορά των νέων είχε μεγαλύτερη σχέση με την πραγματική αιτία της δίωξης του Σωκράτη. Ο Σωκράτης ασφαλώς και δεν διέφθειρε τους νέους που τον ακολουθούσαν. Όμως, όπως λέει και ο ίδιος στην κατά Πλάτωνα Απολογία του, τα νέα παιδιά που τον έβλεπαν να ξεσκεπάζει στην αγορά την ψευδή σοφία των σοφιστών και των δημαγωγών, γοητεύονταν από αυτό το "παιχνίδι" που οδηγούσε στην αναζήτηση της ουσίας των πραγμάτων και της αλήθειας. Και, εξίσου φυσικά, οι απειλούμενοι από τον Σωκράτη και τις ενοχλητικές ερωτήσεις του θεωρούσαν πως η γοητεία που ο φιλόσοφος ασκούσε στη νεολαία ήταν "διαφθορά". Υπάρχει όμως και ένα άλλο σημαντικό στοιχείο: πολλοί από τους νέους που ανήκαν στον κύκλο του Σωκράτη πήραν ενεργό μέρος στην πολιτική και έπαιξαν ρόλο αρνητικό σε μια καταστροφική για την Αθήνα εποχή. Ο Αλκιβιάδης, πρώτος απ' όλους, ήταν μεν δημοκρατικός, αλλά και εξαιρετικά αμφιλεγόμενος, αφού δεν δίστασε και να αυτομολήσει στους Σπαρτιάτες. Πολλοί φίλοι του Σωκράτη, απ' την άλλη μεριά, τάχθηκαν με την ακραία μερίδα των ολιγαρχικών και στήριξαν το πραξικόπημα των Τριάκοντα Τυράννων. Ο Κριτίας και ο Χαρμίδης μάλιστα, θείοι του Πλάτωνα, ήταν από τους ηγέτες τους. Το γεγονός αυτό επέτρεψε στους κατηγορούς του να αφήσουν να εννοηθεί πως οι θεωρίες του δασκάλου ήταν υπεύθυνες για την κατάληξη των "μαθητών". (σχολικό βιβλίο, σελ. 37 – 38)

B5. ὤκουν – οικογένεια, οικονομικός
σκεδαννύμενοι – διασκέδαση, διασκεδαστικός
θῶ - νομοθέτης, υποθετικός
γένονιντο – Αναγέννηση, μεταγενέστερος
νόμον – αυτονομία, προνομιακός

Γ1. Γιατί αλήθεια έλειψε η ευτυχία, από αυτόν που είχε τέτοιους προγόνους, που κανείς άλλος δεν είχε, εκτός αν κάποιος καταγόταν από τους ίδιους με εκείνον, και τόσο πολύ διέφερε από τους άλλους και στο σώμα και στο πνεύμα, ώστε άξιζε να είναι βασιλιάς όχι μόνο της Σαλαμίνας αλλά και ολόκληρης της Ασίας, αφού όμως κατέλαβε την εξουσία με υπέροχο τρόπο πέρασε τη ζωή του σε αυτή, και ενώ γεννήθηκε θνητός, άφησε αθάνατη τη μνήμη του, και έζησε τόσα χρόνια ώστε ούτε στερήθηκε τα γηρατειά ούτε υπέφερε από ασθένειες που έρχονται από αυτή την ηλικία.

Γ2. ἀπέλιπεν: ἀπολελοιπέναι
τοιούτων: τοιαύτας
προγόνων: πρόγονε
οὐδείς: οὐδέσιν
διήνεγκεν: διαφέρει
ἀπάσης: ἅπασαι

κάλλιστα: κάλλιον
κτησάμενος: κτῶ
γήρως: γήρας
μετασχεῖν: μετάσχεσ

Γ3. εὐδαιμονίας: αντικείμενο του ρήματος ἀπέλιπεν
προγόνων: αντικείμενο του ρήματος ἔτυχεν
τυραννεῖν: απαρέμφατο της αναφοράς στο ἄξιος
κτησάμενος: χρονική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος
τοσοῦτον: επιθετικός προσδιορισμός στο χρόνον
ἄμοιρος: κατηγορούμενο του υποκειμένου μέσω του συνδετικού γενέσθαι
γιγνομένων: επιθετική μετοχή ως επιθετικός προσδιορισμός στο νόσων

Γ4. Δευτερεύουσα επιρρηματική συμπερασματική - απαρεμφατική πρόταση, εισάγεται με τον συμπερασματικό σύνδεσμο ὥστε, εκφέρεται με τελικό απαρέμφατο, δηλώνει αποτέλεσμα ενδεχόμενο και λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αποτελέσματος στο ρήμα διήνεγκεν.

Επιμέλεια Καθηγητών Φροντιστηρίων Βακάλη

Φροντιστήρια ΒΑΚΑΛΗ